

Redactare:
Cornelia Gârmacea, Mirella Acsente

Tehnoredactare computerizată:
Cristina Gvinda, Mihaela Ciufu

Ilustrația copertei: Walter Riess
Designul copertei: Andreea Apostol

*Textele sunt reproduse după volumul
Ion Creangă, OPERE COMPLETE,
Editura Cugetarea — Georgescu Delafras, 1944, București.*

Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate Editurii CORINT JUNIOR,
imprint al GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN: 978-973-128-459-0

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CREANGĂ, ION

Amintiri din copilărie/ Ion Creangă. – București:
Corint Junior, 2013

ISBN 978-973-128-459-0

821.135.1-93-34

Amintiri din copilărie

Dedicație domnișoarei L. M.¹

I

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre, pe când începusem și eu drăguliță-Doamne a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humuleștii din târg, drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți, care se țin tot de una: Vatra Satului, Delenii și Bejenii. Ș-apoi Humuleștii și pe vremea aceea nu erau numai așa un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învârti și hora, dar și suveica* de vuia satul de vătale* în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporâni* ca aceia,

¹ Livia Maiorescu, fiica marelui critic. (Notele de subsol aparțin ediției citate.)

*Toate cuvintele notate cu asterisc în text sunt arhaisme și regionalisme care se regăsesc în glosarul de la sfârșitul volumului.

de făceau mare cinste satului lor. Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în țintirim*, care era îngrădit cu zăplaz* de bârne streșinit cu șindrilă*; și apoi să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Illoaiei, dascălul bisericii, un holtei* zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și deie copiii la învățătură. Și unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiet prizărit*, rușinos și fricos și de umbra mea.

Și cea dintâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o sgătie* de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. Însă părintele mai în toată ziua da pe la școală și vedea ce se petrece... Și ne pomenim într-una din zile că părintele vine la școală și ne aduce un scaun nou și lung, și după ce-a întrebat pe dascăl, care cum ne purtăm, a stat puțin pe gânduri, apoi a pus numele scaunului „Calul bălan” și l-a lăsat în școală.

În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală cu moș Fotea, cojocarul satului, care ne aduce dar de școală nouă un drăguț de biciușor de curele împletit frumos și părintele îi pune nume „Sfântul Nicolai” după cum este și hramul* bisericii din Humulești... Apoi pofteste pe moș Fotea că dacă i-or mai pica ceva curele bune să mai facă așa din când în când câte unul și ceva mai grosuț dacă se poate... Bădița Vasile a zâmbit atunci, iară noi școlarii am rămas cu ochii holbați unii la alții. Și a pus părintele pravilă* și a zis: că în toată sâmbăta să se procitească* băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce-a învățat peste săptămână, și câte greșeli va face să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greșeală să i se ardă școlarului câte un Sfânt-Nicolai. Atunci copila părintelui, cum era sprințară* și plină de incuri*, a bufnit de râs. Păcatul ei, sărmana! „Ia poftim de încalecă pe Bălan, jupâneasă”, zise părintele de tot posomorât, „să facem pocinog* sfântului Nicolai cel din cui.” Și cu toată stăruința lui moș Fotea și a lui

bădița Vasile, Smărăndița a mâncat papara și pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plângea ca o mireasă, de sărea cămașa de pe dânsa. Noi când am văzut asta, am rămas înlemniți. Iar părintele, ba azi, ba mâine, aducând pitaci* și colaci din biserică, a împărțit la fiecare, de ne-a împlânzit și treaba mergea strună; băieții schimbau tabla în toate zilele și sâmbăta procitanie*.

Nu-i vorba că noi ne făceam felul așa câteodată: căci din bățul în care era așezată fila cu cruce-ajută și buchile scrise de bădița Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătăji*, de la trătăji* la ceaslov*, și apoi dă Doamne bine! în lipsa părintelui și a dascălului intram în țintirim*, țineam ceaslovul* deschis, și cum erau filele cam unse, trăgeau muștele și bondarii la ele și când clămpăneam* ceaslovul*, câte zece, douăzeci de suflete prăpădeam de-o dată; potop era pe capul muștelor! Într-una din zile, ce-i vine părintelui, ne caută ceasloavele* și, când le vede așa sângerate cum erau, își duce mâinile la cap de necaz. Și cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la Bălan, și a ne mângâia cu sfântul Ierarh Nicolai pentru durerile cuvioaselor muște și ale cuvioșilor bondari, care din pricina noastră au pățimit. Nu trece mult după asta, și într-o zi prin luna lui Mai, aproape de Moși, îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul, că mai bine nu i-oi zice, să puie pe unul Nic' a lui Costache să mă procitească*. Nică, băiat mai mare și înaintat în învățătură până la genunchiul broaștei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă*, pentru că nu-mi da pace să prind muște... Și Nică începe să mă asculte; și mă ascultă el și mă ascultă și unde nu s-apucă de însemnat la greșeli cu ghiotura* pe o draniță*: una, două, trei, până la douăzeci și nouă. Măi!!! s-a trecut de șagă*, zic eu în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat și câte au să mai fie. Și unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor și a tremura de mânios... Ei, ei! acu-i acu. Ce-i de făcut, măi Nică! îmi zic eu în mine. Și mă uitam pe furiș la ușa mântuirii și tot

scăpăram din picioare așteptând cu neastâmpăr să vie un lainic* de școlar de afară, căci era poruncă să nu ieșim câte doi de o dată; și-mi crăpa măseaua în gură când vedeam că nu mai vine să mă scutesc de călătoria lui Bălan și de blagoslovenia* lui Nicolai făcătorul de vânătăi. Dar adevăratul Sfânt-Nicolai se vede că a știut de știrea mea, că numai iaca ce intră afurisitul de băiet în școală. Atunci eu cu voie, fără voie plec spre ușă, ies răpede și nu mă mai încurc prin prejurul școalei, ci o iau la sănătoasa spre casă. Și când mă uit înapoi, doi hojmalăi* se și luase după mine; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele: și trec pe lângă casa noastră și nu intru acasă, ci cotigesc* în stânga și intru în ograda unui megieș* al nostru, și din ogradă în ocol și din ocol în grădina cu păpușoi*, cari erau chiar atunci prășiți de-al doilea, și băieții după mine! Și până să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum am izbutit de m-am îngropat în țărână la rădăcina unui păpușoi. Și Nic' a lui Costache, dușmanul meu și cu Toader a Catincăi, alt hojmalău*, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; și se vede că i-a orbit Dumnezeu, de nu m-au putut ghibui*. Și de la o vreme nemaiauzind nici o foșnitură de păpușoi*, nici o scurmătură de găină, am țâșnit o dată cu țărâna-n cap și tiva* la mama acasă și am început a-i spune cu lacrimi că nu mă mai duc la școală, măcar să știu bine că m-or omorî. A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înțeles cu tata, m-au luat ei cu binișorul și m-au dus iar la școală. „Că dă, e păcat să rămâi fără leac de învățătură”, zicea părintele, „doar ai trecut de bucheldeazla și bucherițazdra; ești acum la ceaslov* și mâine, poimâine ai să treci la psaltire*, care este cheia tuturor învățăturilor și, mai știi cum vine vremea, poate să te faci și popă aici la biserica Sfântului Nicolai, că eu pentru voi mă străduiesc. Am o singură fată ș-oi vedea eu pe cine mi-oi alege de ginere.”

Hei, hei! când aud eu de popă și de Smărăndița popii, las muștele în pace și-mi ieu alte gânduri și alte măsuri: încep a mă da și la scris și la făcut cădelnița* în biserică și la ținut isonul de

parcă eram băiet. Și părintele mă ie la dragoste și Smărăndița începe din când în când a mă fura cu ochiul și bădița Vasile mă pune să ascult pe alții și altă faină se macină acum la moară. Nic' a lui Costache cel răgușit, balcâz* și răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea. Dar nu-i cum gândește omul, ci-i cum vrea Domnul. Într-una din zile și chiar în ziua de Sfântul Foca, scoate vornicul* din sat pe oameni la o clacă* de dres drumul. Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstire. Și bădița Vasile n-are ce lucra! „Hai și noi, mă băieți, să dăm ajutor la drum, să nu zică Vodă, când va trece pe aici, că satul nostru e mai lenes decât alte sate.” Și ne luăm noi de la școală și ne ducem cu toții. Și care săpau cu cazmalele, care cărau cu țărăboanțele*, care cu căruțele, care cu covățile*, în sfârșit, lucrau oamenii cu tragere de inimă. Iar vornicul* Nic' a Petricăi, cu paznicul vătămanul* și câțiva nespălați de mazili* se purtau printre oameni de colo până colo; și când deodată numai iacă vedem în prund câțiva oameni claie peste grămadă și unul din ei mugind puternic. „Ce să fie acolo?”, ziceau oamenii alergând care de care din toate părțile.

Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul, îl cetluiau* acum zdravăn și-l puneau în cătuși, să-l trimeată la Piatra... Iaca pentru ce scosese atunci vornicul* oamenii la clacă*. Așa cu amăgelele se prindeau pe vremea aceea flăcăii la oaste. Afurisită privești mai fu și asta! Flăcăii ceilalți pe dată s-au făcut nevăzuți, iară noi copiii ne-am întors plângând pe la casele noastre. Afurisit să fie câneriul* de vornic* și cum a ars el inima unei mame, așa să-i ardă inima Sfântul Foca de astăzi, lui și tuturor părtașilor săi — blestemau femeile din sat cu lacrimi de foc în toate părțile. Iar mama lui bădița Vasile își petrecea băietul la Piatra, bocindu-l ca pe un mort! „Las' mamă că lumea asta nu-i numai cât se vede cu ochii”, zicea bădița Vasile mângâind-o, „și în oaste trăiește omul bine, dacă este vrednic. Oștean a fost și Sfântul Georghe și Sfântul Dimitrie și alți sfinți mucenici, care au pătimit pentru dragostea lui Hristos, măcar de-am fi și noi ca dânșii!”

Ei, ei! pe bădița Vasile l-am pierdut; s-a dus unde i-a fost scris. Și părintele Ioan umbla acum cu pletele în vânt să găsească alt dascăl, dar n-a mai găsit un bădiță Vasile cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare. Era în sat și dascălul Iordache, fărânitul* de la strana mare, dar ce ți-i bun? Știa și el glasurile pe din afară de biserică, nu-i vorbă, dar clămpănea* de bătrân ce era și-apoi mai avea și darul suptului... Așadar, școala a rămas pustie pentru o bucată de vreme și câțiva dintre noi, cari ne țineam de părintele Ioan, calea-valea: biserica deschide pe om. Duminicile bâzâiam la strană și hârști*! câte-un colac! Și când veneau cele două ajunuri, câte treizeci, patruzeci de băieți fugeau înaintea popii de rupeam omățul de la o casă la alta și la Crăciun nechezam ca mânzii, iar la Bobotează strigam chiraleisa*, de clocotea satul. Și când ajungea popa, noi ne așezam în două rânduri și deschideam calea, iară el își trăgea barba și zicea cu mândrie către gazdă:

— Aiștia-s mânzii popii, fiule. Niște zile mari ca aceste le așteaptă și ei cu mare bucurie tot anul. Gătitu-le-ați ceva bob fiert, găluște, turte cu julfă* și vârzare*?

— Gătit, cinstite părinte; poftiți de ne blagosloviți casa și masa, și poftim de mai ședeți, să ne șeadă pețitorii.

Când auzeam noi de masă, tăbăram pe dânsa și-apoi aține-te gură, vorba ceea:

De plăcinte râde gura;

De vârzare și mai tare.

Ce să faci, că doar numai de două ori pe an este ajunul. Ba la un loc, mi-aduc aminte, ne-am grămădit așa de tare și am răsturnat masa omului cu bucatele cu tot în mijlocul casei, de i-am dogorit obrazul părintelui de rușine. Dar el tot cu bunătate:

— De unde nu-i, de-acolo nu se varsă, fiilor, însă mai multă băgare de seamă nu strică.

Apoi la hramul* bisericii se ținea praznicul câte o săptămână încheiată și numai să fi avut pânțece, unde să pui coliva și bucatele, atât de multe erau. Și dascăli, și popi, și vlădici*, și de

tot soiul de oameni din toate părțile se adunau la hramul* bisericii din Humulești, și toți ieșeau mulțămiiți. Ba și pe la casele oamenilor se ospătau o mulțime de străini. Și mama, Dumnezeu s-o ierte, strașnic se mai bucura, când se întâmplau oaspeți la casa noastră și avea prilej să-și împartă pâinea cu dânșii.

— Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea... Că oricum ar fi, tot îs mai aproape dinții decât părinții. S-au văzut de acestea!

Și când învățam eu la școală, mama învăța cu mine acasă și citea acum la ceaslov*, la psaltire* și *Alexandria** mai bine decât mine, și se bucura grozav când vedea că mă trag la carte.

Din partea tatii, care ades îmi zicea în bătaie de joc:

Logofete brânză-n cui,

Lapte acru-n călimări,

Chiu și vai prin buzunări,

puteam să rămân cum era mai bine: „Nic' a lui Ștefan a Petrei”, om de treabă și gospodar în Humulești. Vorba ceea:

Decât codaș în oraș,

Mai bine-n satul tău frunțaș.

Mama era în stare să toarcă-n furcă și să învăț mai departe. Și tot cihăia* mama pe tata să mă deie undeva la școală, căci auzise ea spuind la biserică, în *Parimei*, că omul învățat înțelept va fi și pe cel neînvățat slugă-l va avea.

Și afară de aceasta, babele care trag pe fundul sitei în 41 de bobi, toți zodierii și cărturăresele pe la care căutase pentru mine și femeile bisericose din sat îi băgase mamei o mulțime de bazaconii* în cap, care de care mai ciudate: ba că am să petrec între oameni mari; ba că-s plin de noroc, ca broasca de păr; ba că am un glas de înger și multe alte minunății, încât mama, în slăbiciunea ei pentru mine, ajunsese a crede că am să ajung un al doilea Cucuzel*, podoaba creștinătății care scotea lacrimi din orice inimă împietrită, aduna lumea de pe lume în pustiul codrilor și veselea întreaga făptură cu viersul său.